

Інститут наукових студій націоналізму
Кафедра теоретичної та прикладної економіки
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника»
Науково-дослідний інститут українознавства МОН України
МБУ Центр національного відродження ім. Степана Бандери
Інститут суспільних досліджень
Поступовий гурт франківців

ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ

**МАТЕРІАЛИ VIII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

**ІВАНО-ФРАНКІВСЬК,
12–13 ЖОВТНЯ 2018 р.**

Івано-Франківськ
Лілея НВ
2018

ББК 63.3 (4 УКР) 6+66.2(4 УКР) +87.6

Е 45

Економічний націоналізм. Матеріали VIII всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. Івано-Франківськ, 12–13 жовтня 2018 р. / Наук. ред. О. М. Сич. — Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2018. — 368 с.

У збірнику праць учасників конференції розглядаються економічні аспекти в теорії і практиці українського націоналізму. Автори збірника пропонують своє бачення шляхів розвитку економічної політики українського націоналізму на сучасному етапі становлення Української держави. Для науковців, студентів ВНЗ та широкого загалу читачів.

Рецензенти:

Баланюк І.Ф. — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і аудиту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника» (м. Івано-Франківськ).

Райківський І. Я. — доктор історичних наук, завідувач кафедри історії України ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника» (м. Івано-Франківськ).

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Науково-дослідного інституту українознавства МОН України
(протокол №6 від 27 вересня 2018 р.).*

Текст подається мовою оригіналу та в редакції авторів

Автори статей, 2018

ЗМІСТ

АДАМОВИЧ С. В. ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОТЕКЦІОНІЗМ В РЕСПУБЛІЦІ БІЛОРУСЬ (1991–2017 рр.)	6
БОЙКО Т. І. ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ ЯК МОДЕЛЬ ГОСПОДАРСЬКОЇ СИСТЕМИ: МІЖ АЛЬТЕРНАТИВАМИ	12
БУЛАТОВА О. В., МАРЕНА Т. В. СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПОЛІТИКИ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ ЯК ПРОЯВУ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ В КРАЇНАХ СВІТУ	18
ВАСИЛЬЧЕНКО С. М. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ: ПРОТЕКЦІОНІЗМ ПРОТИ ФРІТРЕЙДЕРСТВА	26
ГАЙ-НИЖНИК П. П. ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОГО ЛАДУ МАЙБУТНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПОЛІТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ОУН (Б) 1940–1970 рр.	35
ГАЛАЙКО Б. М. СТАНОВЛЕННЯ ІДЕОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПИТАННЯ (НА ПІДСТАВІ ВИДАННЯ ОУН «РОЗБУДОВА НАЦІЇ»)	54
ГОРДІЄНКО М. Г. УКРАЇНСЬКИЙ ОЛІГАРХАТ ЯК ЧИННИК ДЕВАЛЬВАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	62
ГУБСЬКИЙ С. І. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА УКРАЇНСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ (20-ті – 50-ті рр. ХХ ст.) У СУЧАСНІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ	72
ДЕНИСОВ К. В. ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ В УКРАЇНІ: ВІД ПРОТЕКЦІОНІЗМУ НА КОРИСТЬ ОЛІГАРХІВ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ІНТЕРЕСАХ НАЦІЇ	86
ДЕРЕВІНСЬКИЙ В. Ф. ЕНЕРГЕТИЧНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ ПРОГРАМИ ОУН (Б)	94
ЗАХАРОВА О. В. ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ СВІТОВОГО РИНКУ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ КРАЇН	100
ЄГРЕШІЙ О. І. ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА АКТИВІЗАЦІЇ ПРАВІХ ПАРТІЙ СУЧАСНОЇ ЄВРОПИ	108
КРАСНОДЕМСЬКА І. Й. ІДЕЇ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ	116
ЛАЗАРОВИЧ М. В. ЗАХОДИ МЕШКАНЦІВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ ЩОДО ДОПОМОГИ ПІДРАДЯНСЬКИМ	

УКРАЇНЦЯМ ПІД ЧАС ГОЛОДОМОРУ 1932–1933 РОКІВ ЯК ВИЯВ УКРАЇНСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ	137
ЛЕВАНДІВСЬКИЙ О. Т. ІНВЕСТИЦІЇ І ЇХ ЗНАЧЕННЯ В ЕКОЛОГІЇ ДЕРЖАВИ	139
МАЗУРОК П. П. УКРАЇНСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ: ПРОБЛЕМИ ТА ВИРІШЕННЯ	144
МАТЕРНЯК Д. СТРАТЕГІЧНІ СЕКТОРИ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	151
МІТЮШКІНА Х. С. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО НЕОПРОТЕКЦІОНІЗМУ	155
ОЛІЙНИК Ю. І. ЕКОНОМІЧНА ЕКСПАНСІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА БАГАТСТВА НАЦІЇ В УМОВАХ АСОЦІАЦІЇ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ	160
ПАНЧЕНКО В. Г. ТЕОРЕТИЧНІ ДЖЕРЕЛА ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ В КОНТЕКСТІ ПОШУКУ КОМПРОМІСУ «РИНКОВА СВОБОДА VS НАЦІОНАЛЬНА СИЛА»	167
ПИЛИПЕНКО В. В. ЧИ МОЖЕ АГРАРНИЙ СЕКТОР БУТИ ДРАЙВЕРОМ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ?	178
ПИЛИПІВ Н. І., ЄМЕЦЬ О. І. ПОТЕНЦІАЛ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ В ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ПОЛІТИЦІ	183
ПОПОВА В. В. УКРАЇНА: ВІД ЕКОНОМІЧНОГО КОЛОНІАЛІЗМУ ДО ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ	191
ПОПОВ В. Ю. ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ	206
ПРОКОПОВ В. Ю. ЕКОНОМІКА ВОЄННОГО ЧАСУ: ДОСВІД ПІДПІЛЛЯ ЗАКЕРЗОННЯ (1943–1947 рр.)	219
РЕЗНІКОВА Н. В. ПОТЕНЦІАЛ ПОЛІТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ В ЕЛІМІНУВАННІ ВІДНОСИН ЗАЛЕЖНОСТІ	229
РУДЯНИН І. П. ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ГАЛИЦЬКОГО ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	243
САЦЬКИЙ П. В. ДОСВІД КВАЛІФІКАЦІЇ Й ПРОТИДІЇ САБОТАЖУ В УНР У 1918–1919 рр.	249
СИРОТЮК Ю. М. ДОСВІД ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ ПІД ВЛАДОЮ НАЦІОНАЛІСТІВ У СВІТІ	259
СИТНИК Й. С. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО ЕКОНОМІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ УКРАЇНЦІВ: ВИТОКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	268

СИТНИК О. М. ІДЕОЛОГІЯ «ВОЛЬОВОГО» НАЦІОНАЛІЗМУ Д. ДОНЦОВА КРИЗЬ ПРИЗМУ ЕКОНОМІЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ	278
СИЧ О. М. КОНЦЕПЦІЯ РАЦІОНАЛЬНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ	286
СТАМБОЛ І. І. Ю.БАЧИНСЬКИЙ ТА М.ВОЛОБУЄВ: КРИЗЬ МАРКСИЗМ І АНТИКОЛОНІАЛІЗМ ДО ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ	300
СТУЖИНСЬКА Н. І. ВІЙНА І МИР БІЛОРУСЬКОЇ СЕЛЯНСЬКОЇ ПАРТІЇ «ЗЕЛЕНИЙ ДУБ»	308
СУС Т. Й. ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА РЕГІОНУ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ	314
ХАРЧЕНКО В. Є. УРЯДОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ	321
ЦІЖМА Ю. І., ЦІЖМА О. А. ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ ЯК РУШІЙНА СИЛА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО МАРКЕТИНГУ	326
ЧУПРІЙ Л. В. ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	330
ШАБАЛА Я. М., ШВАБ А. Г. ВТІЛЕННЯ ІДЕЙ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІЙ КООПЕРАЦІЇ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У 1920—1930-х рр.	342
ШИПОТІЛОВА О. П., КОЖАНОВ А. В. ЕКОНОМІЧНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ В ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ	354
ЩЕРБІН Л. В. MADE IN FRANCE: ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО ФРОНТУ ФРАНЦІЇ	360
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	365

Література:

1. Юхименко П.І., Леоненко П.М. Історія економіки та економічної думки: Підручник. — К. : Знання, 2011. — 646 с.
2. Мирон Орлик Д. Ідея і чин. К.: УВС, 2017. — 316 с.
3. Федун Петро-«Полтава». Концепція Самостійної України. Том. 1. Твори. Упор. і відп. редактор М.В. Романюк. Львів, 2008. — 720 с.
4. Ленкавський С. Український націоналізм. Твори. Т.2. За редакцією О. Сича. Івано-Франківськ, 2003. — 524 с.
5. Конгрес Українських націоналістів 1929 р.: Документи і матеріали. Упор. В. Муравський. Львів, 2006. 420 с.
6. Панченко В. Формування націоналістичної концепції аграрного питання Миколою Сціборським. Режим доступу: URL: <https://uaterga.in.ua/?p=233>.

The process of Ukrainian economic nationalism model forming The article considers the economic issue during the period OUN formation, the definition of economic principles in Ukrainian nationalism. The functioning principles of various economic systems (liberalism and socialism) are compared with the principles of Ukrainian economic nationalism. The role of the national state as a stabilizing, socially oriented factor, which is able to unite the nation in critical conditions is marked.

Key words: *Ukrainian nationalism, OUN (b), state, agrarian policy, industry.*

УДК 339.98(100)

Олена Булатова
Тетяна Марена
(м. Маріуполь)

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПОЛІТИКИ ПРОТЕКЦІОНІЗМУ ЯК ПРОЯВУ ЕКОНОМІЧНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ В КРАЇНАХ СВІТУ

У статті досліджено сучасні особливості використання країнами світу протекціоністських та лібералізаційних інструментів економічної політики у кризовий та посткризовий періоди; виявлено зрушення, що відбуваються у застосуванні обмежувальних заходів національних торговельних та валютно-фінансових політик у контексті реалізації концепції економічного націоналізму.

Ключові слова: *економічний націоналізм, протекціонізм, неопротекціонізм, тарифні і нетарифні інструменти торговельної політики, валютні обмеження.*

Постановка проблеми. На тлі змін світового економічного порядку, що спостерігаються останнім часом, нових геоекономічних та геополітичних умов, у яких сьогодні розвивається міжнародна торгівля, а також враховуючи загальне зростання нестабільності глобального економічного середовища після світової фінансово-економічної кризи, актуалізується питання підтримки економічної безпеки країн світу та забезпечення реалізації їх національних інтересів у глобальній економічній системі. Вищезазначене викликало зростання уваги до концепції економічного націоналізму – як у науково-теоретичному, так і практично-прикладному сенсі.

Відповідно до методології економічного націоналізму, держава розглядається як основний агент нації, виступає носієм її інтересів та джерелом способів їх реалізації [1, с. 7]. Економічний націоналізм як ідеологія передбачає імплементацію державою політики внутрішнього контролю над процесами, що відбуваються у національній економіці, зокрема, торгівлю та фінансовими операціями, у тому числі за рахунок впровадження тарифних заходів та нетарифних обмежень.

У практичній площині ідеї економічного націоналізму передусім втілюються у проведенні країнами світу протекціоністської політики. Ретроспективний аналіз розвитку світового господарства та спрямованості національних торговельних політик демонструє не тільки факт посилення протекціоністського захисту з боку національних урядів, але й втілення протекціонізму у нові форми. Якщо за часів розквіту ідей вільної торгівлі багато країн змушені були використовувати у якості методів захисту національних економік та стимулювання експорту інструменти прихованого протекціонізму, які реалізовувалися, переважно, як заходи внутрішньої економічної політики, то сьогодні така політика часто реалізується відкрито.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протекціонізм, як і загалом економічний націоналізм, сьогодні неоднозначно оцінюється як у наукових колах, так і з боку міжнародних організації та урядів. У світі склалася досить суперечлива тенденція: хоча в цілому відбувається лібералізація торговельного режиму, у тому числі завдяки діяльності СОТ, прояви протекціонізму поступово зростають.

Логічним є впровадження країнами протекціоністських заходів на етапі економічної кризи або за умов економічної нестабільності. Так, Болдвін Р. та Евенет С. дійшли висновку, що тенденція до збільшення торговельних бар'єрів пов'язана з активним впровадженням країнами світу захисних заходів з метою пожвавлення економічної активності в умовах кризового розвитку [2]. Панченко В. та Резнікова Н. стверджують, що держава прагне вдаватися до протекціоністських заходів з метою стабілізації

національної економіки, а сам протекціонізм відіграє стабілізаційно-відтворювальну роль [3].

Водночас, у дослідженнях Вотсон В. і Саллій Дж. зазначається, що інструменти протекціонізму застосовуються для створення дискримінаційних умов по відношенню до іноземних виробників з метою забезпечення конкурентних переваг та захисту національного виробництва [4].

За результатами дослідження, проведеного Національною торговельною радою Швеції, отримано наступні висновки: протекціонізм трактується з двох позицій — як безпосередня дискримінація іноземних суб'єктів та як застосування обмежень торгівлі; підвищення тарифів здійснюється країнами не тільки для захисту, але й для їх використання як інструменту переговорного процесу; явно вираженою є тенденція активізації використання нетарифних обмежень у якості непрозорих та дискримінаційних бар'єрів [5]. В цілому, сьогодні відбувається як диверсифікація інструментарію протекціонізму, так і зміна самого сприйняття світом цього напрямку економічної політики у світлі нового погляду на просування ідей економічного націоналізму.

Постановка завдання. Метою дослідження є виявлення сучасних особливостей та зрушень у застосуванні інструментів протекціоністської політики країнами світу в контексті реалізації концепції економічного націоналізму.

Виклад основного матеріалу. Протекціонізм традиційно асоціюється із захисними заходами, що імплементуються державами у сфері зовнішньої торгівлі (так званий торговельний протекціонізм). Часто протекціоністські заходи проводяться паралельно із антикризовими заходами, спрямованими на відновлення економічної активності. Так, на етапі загострення глобальної економічної кризи збільшення торговельних бар'єрів та посилення протекціоністських тенденцій у національних торговельно-економічних політиках було пов'язано із необхідністю обмеження імпорту і стабілізації економік. Зокрема, країни G20 за період з жовтня 2008 р. до жовтня 2009 р. використовували 66 торговельних обмежень і 47 інших заходів, що обмежували імпорт і охоплювали 0,8% світової торгівлі [2, с. 49]. Паралельно у якості захисного заходу почали активно використовуватися антидемпінгові процедури, переважна частина яких застосовувалася до китайської продукції [4, с. 10].

Використання у якості протекціоністських методів фіскальних заходів підтримки у кризовий період носило диференційований характер в різних соціально-економічних групах країн. Якщо розвинуті країни надавали перевагу використанню субсидій та інших форм підтримки, то країни, що розвиваються, частіше застосовували імпорتنі тарифи. Застосування податкових важелів також було більше поширеним серед розвинутих

країн. У цілому за кризовий період 2008-2010 рр. на різноманітні фінансові стимули розвинутими країнами було витрачено близько 2,1% ВВП (найбільший за обсягами фінансування пакет стимулюючих заходів було реалізовано в США та Японії), а країнами, що розвиваються, — близько 5,6% ВВП (найбільший обсяг фінансування виділив Китай) [6, с. 43–44].

Аналітики СОТ та міжнародних дослідницьких центрів здійснюють постійний моніторинг та оцінку торговельних заходів, що вживаються країнами світу. Результати такого моніторингу свідчать, що навіть на фоні поступового відновлення національних економік після глобальної економічної кризи тенденція до застосування протекціоністських заходів не тільки не зменшується, а, навпаки, посилюється. Так, за даними щорічних звітів Global Trade Alert, у 2015 році країнами світу було впроваджено на 50% більше дискримінаційних заходів у зовнішній торгівлі порівняно з 2014 роком. При цьому кількість протекціоністських заходів у 2015 р. перевищувала навіть показник 2009 р., коли криза була у самому розпалі. Необхідно відзначити також збільшення кількості заходів з лібералізації торгівлі, однак за кількістю дискримінаційні заходи все одно переважали [7, 8].

Така тенденція спостерігається й по сьогодні. У 2017 р. країни G20 вжили 60 заходів, спрямованих на обмеження експорту та імпорту, порівняно з 58 заходами, застосованими у 2016 р. (рис. 1). За період з жовтня 2017 р. по травень 2018 р. кількість заходів, що обмежують торгівлю (39), порівняно із періодом з травня 2017 р. по жовтень 2017 р. (16) зросла більш ніж удвічі [9]. Нові торговельні обмежувальні заходи, які застосували країни G20, були пов'язані із посиленням митних процедур, введенням експортного мита, податків тощо.

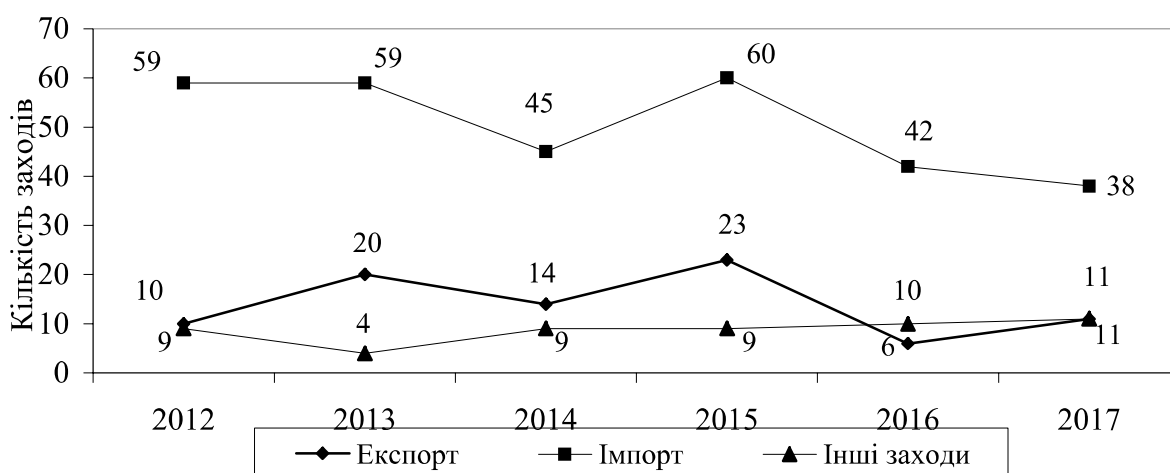

Рис. 1. Кількість заходів, спрямованих на обмеження експорту та імпорту в країнах G20

Примітка. Складено за даними джерела [9]

Загалом під застосування обмежувальних заходів підпадало 74,1 млрд. дол. США, що становить 0,61% вартості імпорту товарів G20 або 0,47% вартості світового товарного імпорту. Заходи обмежувального характеру переважно застосовувалися у торгівлі такими товарами, як: мінеральні ресурси та паливо (30,2%), електричні машини та їх частини (20,7%), чавун і сталь (11,4%), алюміній та вироби з нього (10,2%).

Необхідно підкреслити, що поряд з обмежувальною практикою країни світу вживають заходів щодо лібералізації торгівлі (спрощення митних процедур та зниження митних тарифів, зменшення податків на імпорт). Зокрема, за період з жовтня 2017 р. по травень 2018 р. країни G20 впровадили 47 заходів щодо полегшення торгівлі (в середньому вживалося 7 заходів на місяць). Під застосування лібералізаційних заходів підпадало 82,7 млрд. дол. США, що перевищує показник обмежувальних заходів.

Отже, в умовах посилення ризиків розвитку світового господарства та необхідності підтримки національної економічної безпеки торговельні обмежувальні заходи активно застосовують як розвинуті країни, так і країни, що розвиваються. Потенціал лібералізації тарифних інструментів вичерпується, а відтак, посилення протекціонізму у подальшому буде відбуватись через розширення нетарифних обмежень.

Зі зростанням уваги до концепції економічного націоналізму, а також під впливом глобалізаційних процесів поняття протекціонізму трансформується і видозмінюється, у результаті чого викристалізовується феномен неопротекціонізму. На відміну від протекціонізму, неопротекціонізм не обмежується торговельною політикою, заснованою на впровадженні тарифних і нетарифних захисних інструментів, а розглядається як складний комплексний механізм підвищення конкурентоспроможності національної економіки, що впроваджується державою [3, 10]. Довгаль О. вказує на те, що у політиці неопротекціонізму наступальний характер (зростання експансії національного бізнесу за кордоном, підвищення його конкурентоспроможності) переважає над оборонним (захист внутрішнього ринку і національних виробників від іноземної конкуренції) [11].

Інструментарій неопротекціонізму, який часто має напіввідкритий характер, є більш широким порівняно з традиційним протекціонізмом і, зокрема, включає велике різноманіття заходів фінансової спрямованості, а саме — монетарної (регулювання процентної ставки, політика грошової експансії, контроль за рухом капіталу), валютної (девальвація, валютні обмеження, встановлення подвійного валютного курсу, валютні війни),

фіскальної (використання практики податкового кредиту), банківсько-кредитної (підвищення регулятивних вимог до достатності банківського капіталу) та боргової (нові інструменти рефінансування боргу, стимулювання попиту на боргові цінні папери тощо) політики [3].

За даними Міжнародного валютного фонду (МВФ), в цілому в останні роки спостерігається зростання кількості заходів обмежувального характеру, що впроваджуються у валютно-фінансовій сфері (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка впровадження валютних обмежень країнами – членами МВФ у 2011–2016 рр.

Показник	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Загальна кількість впроваджених валютних обмежень	95	103	111	134	127	129
Кількість обмежень на імпорتنі платежі	6	9	9	14	15	12
Кількість обмежень на платежі у сфері торгівлі послугами	21	21	27	28	19	20
Кількість обмежень сфери загального застосування	17	19	17	27	26	31
Кількість впроваджених режимів множинних обмінних курсів	32	35	37	43	46	46
Кількість країн, що впроваджували обмеження	44	46	45	46	49	50
Середня кількість обмежень у розрахунку на одну країну	2,2	2,2	2,5	2,9	2,6	2,6

Примітка. Складено за даними джерела [12]

Так, середня кількість обмежень, що вживалися країнами-членами МВФ у 2014-2016 рр. (130 заходів), виявилася більш ніж на 26% більшою порівняно із середнім показником 2011-2013 рр. (103 заходи).

Кількість країн, що використовували валютні обмеження у тому чи іншому вигляді, зросла з 44 у 2011 р. до 50 у 2016 р. Необхідно відзначити, що навіть у перші роки після розгортання глобальної фінансової кризи, коли протекціоністські заходи валютно-фінансового характеру впроваджувалися в межах реалізації антикризової стабілізаційної політики, кількість валютних обмежень була меншою, ніж на сучасному етапі (у 2009 р. та 2010 р. країни імплементували 99 та 100 обмежувальних валютних заходів відповідно). Оскільки сьогодні обмежувальні заходи валютно-фінансової політики вже безпосередньо не пов'язані із антикризовими процедурами, їх можна розглядати більшою мірою як дискримінаційні для іноземних контрагентів та стимулюючі для компаній-резидентів.

Відмітною також є активізація використання прихованих валютно-фінансових інструментів впливу на зовнішню торгівлю, свідченням чого є зростання кількості випадків впровадження режимів множинного обмінного курсу або подвійного валютного ринку (з 32 у 2011 р. до 46 у 2016 р.). Отже, вищезазначені зрушення у сфері валютно-фінансової політики цілком узгоджуються із тенденцією поступового переходу країн світу до імплементативної непротекціоністської політики в межах концепції економічного націоналізму.

Висновки. Зміни світового економічного порядку, формування нових геоекономічних умов, посилення геополітичної напруженості, дестабілізація глобального економічного середовища привертають усе більшу увагу до проблем захисту національних інтересів країн світового господарства та підштовхують країни до практичного втілення ідей економічного націоналізму. Національні уряди сьогодні активно застосовують широкий інструментарій протекціоністських заходів як з метою антикризового регулювання, так і для підвищення рівня конкурентоспроможності своїх економік.

На етапі загострення глобальної економічної кризи торговельні обмежувальні заходи активно застосовували як розвинуті країни, так і країни, що розвиваються, а збільшення торговельних бар'єрів та посилення протекціоністських тенденцій у національних торговельно-економічних політиках було пов'язано із необхідністю обмеження імпорту і стабілізації економік. У посткризовий період спостерігається посилення тенденції до застосування протекціоністських заходів торговельно-економічної політики з метою регулювання експортно-імпортних операцій. При цьому зростає кількість і лібералізаційних, і обмежувальних дискримінаційних заходів регулювання зовнішньої торгівлі, однак за кількістю превалюють останні.

У сфері валютно-фінансового регулювання як складової політики протекціонізму в країнах світу на сучасному етапі відзначається зростання кількості обмежувальних заходів та їх значне перевищення рівня використання валютних обмежень у кризовий період. При цьому змінюється не тільки кількість, але й спрямованість таких заходів, які раніше носили переважно антикризовий характер, а сьогодні полягають у створенні дискримінаційних умов по відношенню до іноземних контрагентів та забезпеченні конкурентних переваг для суб'єктів національної економіки. Крім того, трансформується характер використовуваних валютних обмежень, які набувають більш прихованого вигляду, що корелює із загальною практикою реалізації політики неопротекціонізму.

Література:

1. Резнікова Н.В., Панченко В.Г. Методологічні засади економічного націоналізму. Економіка та держава, – 2017. №7. – С. 4–8.
2. Baldwin R., Evenett S. The Collapse of Global Trade, Murky Protectionism, and the Crisis: Recommendations for the G20. London: Centre for Economic Policy Research. – 2009. – 103 p.
3. Панченко В., Резнікова Н. Від протекціонізму до неопротекціонізму: нові виміри ліберального регулювання. Міжнародна економічна політика. 2017. – №2 (27). – С. 95–117.
4. Watson W., Sallie J. Regulatory Protectionism: A Hidden Threat to Free Trade. – 2013. – 28 p. – URL: <https://ssrn.com/abstract=2261174>
5. Protectionism in the 21st Century / National Board of Trade Sweden. – URL: <https://www.kommers.se/In-English/Publications/2016/Protectionism-in-the-21st-century/>
6. Trade and Development Report 2011. Post-crisis policy challenges in world economy. – Geneva: UNITED NATIONS, 2011. – 224 p.
7. Evenett S.J., Fritz J. Global Trade Plateaus: The 19th Global Trade Alert Report. – London: Centre for Economic Policy Research, 2016. – 120 p.
8. Evenett S.J., Fritz J. The Tide Turns? Trade, Protectionism, and Slowing Global Growth: The 18th Global Trade Alert Report. – London: Centre for Economic Policy Research, 2015. 114 p.
9. Report on G20 Trade Measures (Mid-October 2017 To Mid-May 2018) / World Trade Organization. [Official website]. – URL: https://www.wto.org/english/news_e/news18_e/g20_wto_report_july18_e.pdf
10. Панченко В.Г. Глобальні виміри неопротекціонізму: теорія і практика. – К.: Аграр Медіа Груп, 2018. – 618 с.
11. Довгаль О.А. Протекціонізм і лібералізм у зовнішньоторговельних відносинах у процесі глобалізації економіки: автореф. дис. д-ра екон. наук:

спец. 08.01.01 «Економічна теорія»; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. — Х., 2006. 32 с.

12. Annual Report on Exchange Arrangements and Exchange Restrictions (2012-2017) / International Monetary Fund. — URL: <http://www.imf.org/en/Publications/Annual-Report-on-Exchange-Arrangements-and-Exchange-Restrictions>.

The actual features of the implementation of protectionist and liberalizing instruments of economic policy in the crisis and post-crisis periods are studied in the article; the shifts taking place in the application of restrictive measures of national trade, foreign exchange and financial policies in the context of the economic nationalism concept implementation are defined.

Key words: *economic nationalism, protectionism, neoprotectionism, tariff and non-tariff instruments of trade policy, exchange restrictions.*

УДК 339.548: 339.986

Сергій Васильченко
(м. Івано-Франківськ)

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ: ПРОТЕКЦІОНІЗМ ПРОТИ ФРІТРЕЙДЕРСТВА

В статті розглянуті теоретичні основи міжнародної торгівлі та практичні заходи урядів країн щодо регулювання зовнішньої торгівлі в умовах сучасної глобальної економіки.

Ключові слова: *Міжнародна торгівля, торгівельна війна, протекціоністська політика, фрітрейдерство, глобалізація.*

Торгівельні війни останнім часом знову вийшли на авансцену міжнародної економіки і політики та стали топ-подіями міжнародних новин. Причому в епіцентрі «бойових дій» на міжнародному торгівельному фронті опинились провідні економіки світу: Європа, США, Канада, Китай. Так, 20 червня 2018 р. у відповідь на запроваджені США мита на сталь та алюміній ЄС запровадив 25% мита щодо ряду американських товарів, зокрема мотоциклів, апельсинового соку та віскі, та 50% мита на взуття, деякі види одягу та пральні машини. Нові тарифні обмеження стосуються американських товарів на загальну суму 2,8 мільярдів доларів. Аналогічну протекціоністську політику США проводять і в торгівлі з Китаєм. В серпні цього року США підвищили мита на 279